

บทที่ 4

ทฤษฎีพฤติกรรมของผู้บริโภค (The Theory of Consumer Behavior)

เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงเบื้องหลังความเป็นมาของอุปสงค์ส่วนบุคคล (Individual Demand) ในสินค้าและบริการของผู้บริโภค ทฤษฎีที่จะนำไปใช้เพื่อการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคดังกล่าวมีอยู่หลายทฤษฎี ในที่นี้จะพิจารณาเพียง 2 ทฤษฎี คือ

- ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Cardinal Utility Theory)
- ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (The Indifference Curve Theory)

1. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายให้เห็นว่า ในสถานการณ์หนึ่งๆ ที่ผู้บริโภคเผชิญอยู่ ด้วยเงินจำนวนจำกัดและระดับราคาสินค้าที่เป็นอยู่ ผู้บริโภคจะใช้จ่ายใช้สอยเงินซื้อสินค้าจำนวนเท่าใด และถ้าพวกเขาจำเป็นต้องเลือกใช้เงินเพื่อซื้อสินค้ามากกว่า 1 ชนิด เขาจะจัดสรรการใช้เงินอย่างไร เพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุด

1.1 ข้อสมมติพื้นฐานของทฤษฎี (Basic Assumption)

1. ผู้บริโภคสามารถบอกความพอใจออกเป็นหน่วยนับได้ เรียกว่า Util เช่น ดื่มน้ำ 1 แก้วพอใจ 20 หน่วย
2. ความมีเหตุผล (Rational) ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้ามาบริโภค เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ภายใต้งบประมาณที่จำกัด
3. ความเป็นอิสระของอรรถประโยชน์ (Independence of Utility) หมายความว่า อรรถประโยชน์ในการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งเป็นอิสระจากการบริโภคสินค้าชนิดอื่น เช่น การดื่มน้ำ ไม่ทำให้ความพอใจในการรับประทานอาหารข้างเปลี่ยนแปลง

4. สินค้าที่ซื้อขายสามารถแบ่งเป็นหน่วยย่อยๆ ได้ สินค้าแต่ละหน่วยมีคุณสมบัติเหมือนกันทุกประการ

5. อรรถประโยชน์เพิ่มลดน้อยถอยลง (Diminishing Marginal Utility) หมายความว่า เมื่อผู้บริโภคได้รับสินค้าจำนวนมากกว่าหน่วยเดิม อรรถประโยชน์เพิ่มของสินค้าหน่วยหลังจะน้อยกว่าหน่วยแรกๆ บางครั้งเรียกข้อสมมุติว่า กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่ม (Law of Marginal Utility)

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับอรรถประโยชน์

1. คำว่า อรรถประโยชน์ กับคุณประโยชน์ ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน สินค้าบางอย่าง เช่น ยาบ้า บุหรี่ เหล้า เป็นต้น อาจก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ แต่ไม่มีคุณประโยชน์

2. สินค้าชนิดเดียวกัน จำนวนเท่าๆ กัน อาจก่อให้เกิดอรรถประโยชน์แตกต่างกัน สำหรับผู้บริโภคแต่ละคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

- รสนิยม : บางคนชื่นชอบในสินค้านี้จะได้รับอรรถประโยชน์มากกว่าคนไม่ชอบ
- เวลา : ในเวลาที่ต้องการจะมีอรรถประโยชน์มากกว่าเวลาที่ไม่ต้องการ
- สถานที่ : น้ำในทะเลทราย จะมีอรรถประโยชน์มากกว่าน้ำในสถานที่อื่นๆ

1.2 แนวคิดของอรรถประโยชน์ (Concept of Utility)

อรรถประโยชน์ (Utility)

ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้กันโดยทั่วไป หมายถึง ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง อรรถประโยชน์จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งมักจะแตกต่างกันไปตามเวลา สถานที่ และความจำเป็น ตามทฤษฎีนี้สมมุติให้ความพอใจที่ได้รับดังกล่าวสามารถวัดหรือกำหนดเป็นตัวเลขได้ โดยมีหน่วยของความพอใจ เรียกว่า ยูทิล (Util)

2. ความหมายและความสัมพันธ์ระหว่าง “อรรถประโยชน์รวม” และ “อรรถประโยชน์เพิ่ม

อรรถประโยชน์รวม (Total Utility : TU)

คือความพอใจทั้งหมดที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง

อรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility : MU)

คือความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับเพิ่มขึ้นจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย

$$MU = \frac{\Delta TU}{\Delta Q}$$

อรรถประโยชน์รวม (TU) = ผลบวกของ MU ของการบริโภคสินค้าตั้งแต่หน่วยแรกจนถึงหน่วยที่ n

$$TU_n = MU_1 + MU_2 + MU_3 + \dots + MU_n$$
$$TU_n = \sum_{i=1}^n MU_i$$

TU_n = ผลรวมของอรรถประโยชน์ของสินค้า n หน่วย

$MU_1 + MU_2 + \dots + MU_n$ = อรรถประโยชน์ของสินค้าหน่วยที่ 1, 2, . . . จนถึง n

3. กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่ม

(The Law of Diminishing Marginal Utility)

กล่าวว่า เมื่อผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นแต่หน่วยจะลดลงตามลำดับ

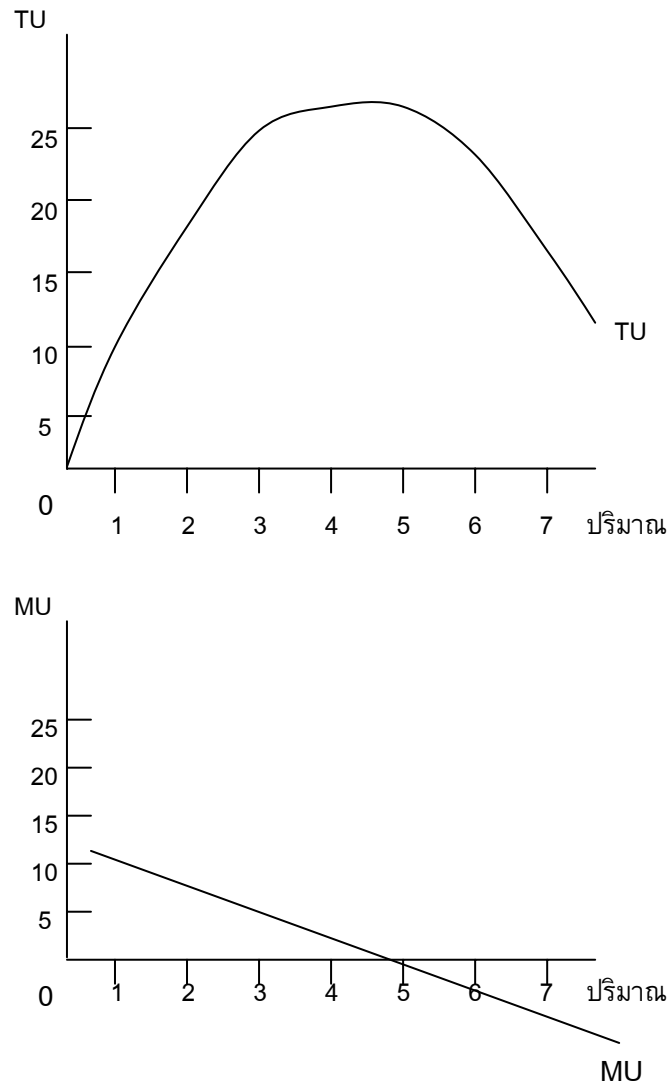
4. ตารางและเส้นอรรถประโยชน์ (Utility Schedule and Curves)

จากแนวคิดของทฤษฎีอรรถประโยชน์ ที่ว่าอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการ สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขได้ ดังนั้น เมื่อเราทราบว่า การที่ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการในจำนวนต่างๆ เป็นตัวเลขเท่าใดแล้ว นำมาเขียนในรูปตาราง เรียกว่า ตารางอรรถประโยชน์ และเมื่อนำค่ามา plot กราฟ จะได้เส้นอรรถประโยชน์

ตารางที่ 4.1 แสดงอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม

ปริมาณสินค้า	อรรถประโยชน์รวม (Total Utility)	อรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility)
0	0	—
1	10	10
2	18	8
3	24	6
4	26	2
<u>5</u>	<u>26</u>	<u>0</u>
6	23	-3
7	16	-7

จากตาราง 4.1 จะเห็นว่า อรรถประโยชน์รวม (TU) จะเพิ่มขึ้นในอัตราลดน้อยถอยลง ดังนั้น อรรถประโยชน์เพิ่ม (MU) จึงมีค่าลดลงเมื่อปริมาณสินค้าเพิ่มขึ้น และอรรถประโยชน์รวม (TU) สูงสุด อรรถประโยชน์เพิ่ม (MU) เป็น 0 และอรรถประโยชน์รวม (TU) ลดลง อรรถประโยชน์เพิ่ม (MU) มีค่าติดลบ

รูปที่ 4.1 เส้นอรรถประโยชน์รวมและเส้นอรรถประโยชน์เพิ่ม

5. ดุลยภาพของผู้บริโภค

หมายถึงระดับความพึงพอใจสูงสุดที่ผู้บริโภคได้รับ

5.1 ถ้าหากเป็นกรณีที่ไม่มีข้อจำกัดของด้านการเงินที่จะใช้ซื้อสินค้า หรือกรณีสินค้าไร้ราคา (Free Goods) ผู้บริโภคจะได้รับความพอใจสูงสุด เมื่อบริโภคสินค้าจนถึงหน่วย

$$TU \text{ สูงสุด } MU = 0$$

5.2 ในกรณีที่สินค้ามีราคาและรายได้อันจำกัดของผู้บริโภคเข้ามาเป็นข้อจำกัด ผู้บริโภคจะต้องปฏิบัติอย่างไรในการใช้เงินอันจำกัดนี้ไปซื้อสินค้า เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด โดยจะพิจารณาจากดุลยภาพของผู้บริโภคในกรณีต่อไปนี้

(1) กรณีที่บริโภคสินค้าชนิดเดียว สมมติว่าเป็นสินค้า X ดุลยภาพของผู้บริโภคคือ

$$MU_x = P_x$$

และหมดเงินพอดี

(2) ในกรณีที่บริโภคสินค้ามากกว่า 1 ชนิด

สมมติว่า n ชนิด และต้องบริโภคจนหมดเงิน (I)

(2.1) ในกรณีราคาสินค้าทุกชนิดเท่ากัน ($P_a = P_b = \dots = P_n$)

ดุลยภาพของผู้บริโภค

$$MU_a = MU_b = \dots = MU_n$$

$$P_a Q_a + P_b Q_b + \dots + P_n Q_n = I$$

(2.2) ในกรณีสินค้าแต่ละชนิดราคาไม่เท่ากัน

$$(P_a \neq P_b \neq \dots \neq P_n)$$

ดุลยภาพของผู้บริโภค

$$\frac{MU_a}{P_a} = \frac{MU_b}{P_b} = K = \frac{MU_n}{P_n}$$

$$P_a Q_a + P_b Q_b + \dots + P_n Q_n = I$$

ตัวอย่าง การหาดุลยภาพของผู้บริโภคในกรณีบริโภคสินค้าชนิดเดียว อรรถประโยชน์เพิ่มในตารางที่ 4.1 ซึ่งแสดงการบริโภคสินค้าชนิดเดียว ดังนี้

ปริมาณสินค้า (X)	MU _x
0	-
1	10
2	8
3	6
4	2
5	0
6	-3
7	-7

ถ้าต้องการหาดุลยภาพของผู้บริโภค จะต้องเลือกบริโภค ณ จุดที่

$$MU_x = P_x$$

หมายความว่า ถ้าราคาสินค้า x ชั้ละ 10 บาท ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน 1 ชั้

⊕ เป็นจุดที่ $MU_x = P_x$

ในทำนองเดียวกัน ราคาสินค้า X (P_x) ลดลงเป็น 8 บาท ความต้องการซื้อสินค้า (X) เพิ่มขึ้นเป็น 2 ชั้ เป็นต้น

จากตัวอย่าง ถ้าราคาสินค้า X ชั้ละ 8 บาท ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า X จำนวน 2 ชั้ เพราะเป็นจุด $MU_x = P_x$ โดยจ่ายเงินจำนวน 16 บาท ($8 \times 2 = 16$) แต่ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้า X จำนวน 2 ชั้ $= 10 + 8 = 18$ บาท

ดังนั้นความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับเกินกว่าราคาสินค้าที่จ่าย $= 18 - 16 = 2$ บาท

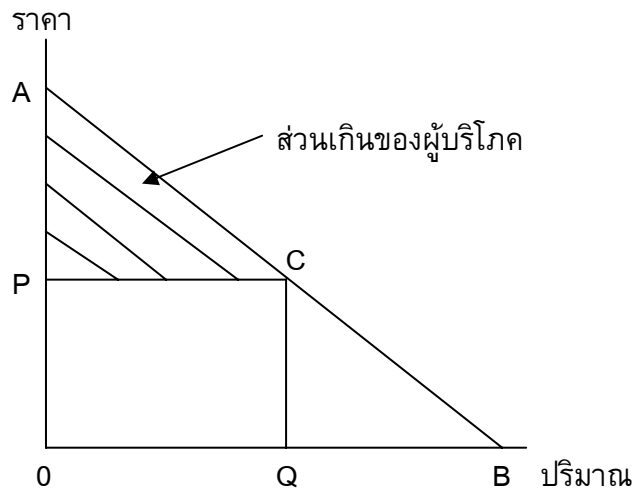
ดังนั้นความพอใจส่วนเกิน $= 2$ บาท

ส่วนเกินของผู้บริโภค (Consumer Surplus)

หมายถึง อรรถประโยชน์ทั้งหมดที่ผู้บริโภคได้รับเกินกว่าจำนวนเงินที่จ่ายจริง เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าจำนวนหนึ่ง

การหาค่าส่วนเกินของผู้บริโภค โดยรูปกราฟ

กำหนดให้เส้น AB เป็นเส้นอุปสงค์ \therefore พื้นที่ ΔOAB คือขอบเขตราคา que ผู้บริโภคเต็มใจจ่าย

ถ้าราคาสินค้า = OP ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า OQ

ผู้บริโภคจะจ่ายเงินซื้อ = พ.ท. $\square OPCQ$ (คือ $OP \times OQ$)

แต่ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์ = พ.ท. $\square OACQ$

\therefore ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์เกินกว่าราคาที่จ่ายจริง = พ.ท. $\triangle PAC$

สรุปส่วนเกินของผู้บริโภค = พ.ท. $\triangle PAC$

ส่วนเกินของผู้บริโภคจะเพิ่มขึ้นเมื่อราคาลดลง และจะมีค่ามากที่สุดเมื่อราคา = 0 หรือไม่เสียเงิน

ตัวอย่าง การหาดุลยภาพของผู้บริโภค ในกรณีที่บริโภคสินค้ามากกว่า 1 ชนิด และราคาสินค้าแต่ละชนิดเท่ากัน

คำถาม สมมติว่า มีเงินอยู่ 12 บาท ราคาสินค้า X และสินค้า Y หน่วยละ 1 บาท เท่าๆ กัน ผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้า X และ Y อย่างละกี่หน่วย จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด และความพอใจทั้งหมดที่ได้รับเท่ากับเท่าไร โดยสมมติว่าตารางความพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้า X และ Y ดังนี้

ปริมาณสินค้า	MU _x	MU _y
1	40	30
2	36	29
3	32	28
4	28	27
5	24	26
6	20	25
7	12	24
8	4	20

หลักในการพิจารณา ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า x และ y ไปเรื่อยๆ จนกว่า MU ของสินค้าแต่ละชนิดเท่ากัน และหมดเงินพอดี นั่นคือจะบริโภค ณ จุดที่

$$MU_x = MU_y \text{ และหมดเงินพอดี}$$

ดังนั้นผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้า X = 5 หน่วย Y = 7 หน่วย เพราะเป็นจุดที่ $MU_x = MU_y = 24$ และหมดเงินพอดี ความพอใจทั้งหมดได้รับ = $40+36+32+28+24+30+29+28+27+26+25+24 = 349$ หน่วย

ตัวอย่าง การหาดุลยภาพของผู้บริโภค ในกรณีที่บริโภคสินค้ามากกว่า 1 ชนิด และราคาสินค้าแต่ละชนิดไม่เท่ากัน

คำถาม สมมติว่ามีเงิน 30 บาท บริโภคสินค้า 2 ชนิด คือ X และ Y โดย $P_x = 4$, $P_y = 2$

ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า X และ Y อย่างละกี่หน่วย จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด โดยสมมติให้ตารางความพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้า X และ Y ดังนี้

ปริมาณ	MU _x	MU _y
1	32	22
2	28	20
3	24	18
4	20	16
5	16	14
6	12	12
7	8	10
8	4	8

วิธีทำ ดุลยภาพของผู้บริโภคจะอยู่ ณ ระดับ

$$\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y} \quad \text{และหมดเงินพอดี}$$

Q	MU _x	MU _y	P _x = 4	P _y = 2	P _x = 2	P _x = 7
			MU _x / P _x	MU _y / P _y	MU _x / P _x	MU _x / P _x
1	32	22	8	11	16	32/7
2	28	20	7	10	14	4
3	24	18	6	9	12	24/7
4	20	16	5*	8	10	20/7
5	16	14	4	7	8	16/7
6	12	12	3	6	6	12/7
7	8	10	2	5*	4	8/7
8	4	8	1	4	2	4/7

จากตาราง ดุลยภาพของผู้บริโภค คือ

$$\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y} = 5 \quad \text{และหมดเงินพอดี}$$

นั่นคือ บริโภค $X = 4$ $Y = 7$ โดยใช้เงิน จำนวนเงิน 30 บาท

$$P_X Q_X + P_Y Q_Y = 30$$

$$(4)(4) + (2)(7) = 30$$

$$30 = 30$$

- คำถาม ถ้าราคาสินค้า X ลดลงเหลือ 2 บาท โดยที่งบประมาณ และ P_Y คงที่

- คำตอบ ดุลยภาพของผู้บริโภค คือ

$$\frac{MU_X}{P_X} = \frac{MU_Y}{P_Y} = 4 \text{ และหมดเงิน}$$

นั่นคือ บริโภค $X = 7$

$$Y = 8$$

- คำถาม ถ้าราคา P_X เพิ่มขึ้นเป็น 7 บาท โดยที่งบประมาณและ P_Y คงที่

- คำตอบ ดุลยภาพของผู้บริโภคคือ

$$\frac{MU_X}{P_X} = \frac{MU_Y}{P_Y} = 4 \text{ และหมดเงินพอดี}$$

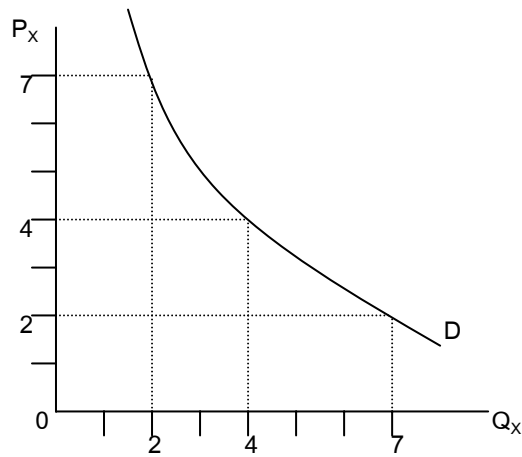
นั่นคือ บริโภค $X = 2$

$$Y = 8$$

เมื่อนำค่า P_X และ Q_X มาหาความสัมพันธ์จะได้ตารางดังนี้

P_X	Q_X
2	7
4	4
7	2

และเมื่อนำมา plot กราฟ จะได้เส้นอุปสงค์ของสินค้า X

6. ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (The Indifference Curve Theory)

แนวการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภค มีข้อสมมุติเบื้องต้นว่า

1. ความมีเหตุผล (Rationality) ทฤษฎีนี้จะสมมุติว่า ผู้บริโภคแสวงหาความพอใจสูงสุด ภายใต้เงื่อนไขราคาและรายได้อันจำกัด และผู้บริโภคมีความรู้อย่างสมบูรณ์ต่อภาวะการณ์ของตลาด

2. ความพอใจสามารถเรียงลำดับได้ว่า ในสถานการณ์ใดได้รับความพอใจมากกว่าหรือน้อยกว่าในสถานการณ์ใด

3. ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับขึ้นอยู่กับจำนวนสินค้าที่จะใช้บริโภคและบริโภค

4. สินค้าทุกชนิดสามารถแบ่งแยกเป็นหน่วยได้ ทำให้ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนที่จะซื้อ

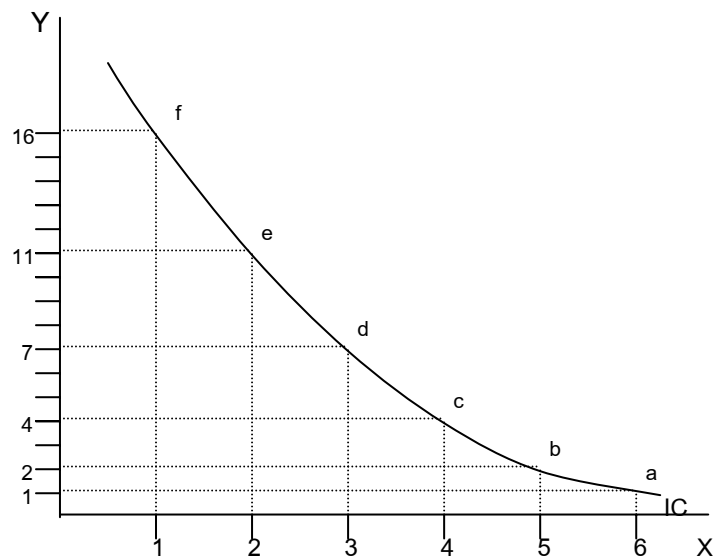
7. ความหมายของเส้นความพอใจเท่ากัน

7.1 เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve)

คือเส้นที่แสดงส่วนประกอบ (Combination) ต่าง ๆ ของสินค้า 2 ชนิดที่ทำให้ผู้บริโภคพอใจเท่ากัน

ตารางที่ 4.2 แผนการซื้อสินค้า x และ y ในระดับต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความพอใจเท่ากัน

ส่วนประกอบ	จำนวนสินค้า x	จำนวนสินค้า y
a	1	16
b	2	11
c	3	7
d	4	4
e	5	2
f	6	1

รูปที่ 4.2 แสดงเส้นความพอใจเท่ากัน

7.2 ลักษณะและคุณสมบัติของเส้นความพอใจเท่ากัน

- ก. เป็นเส้นที่ทอดลงจากซ้ายไปขวา มีความชันเป็นลบ
- ข. เส้นความพอใจเท่ากันจะตัดกันไม่ได้ แต่จะขนานกัน เส้นที่อยู่สูงกว่าจะได้รับความพอใจมากกว่า
- ค. จากข้อสมมุติว่า สินค้าสามารถแยกเป็นหน่วยย่อยๆ ได้ ดังนั้นเส้นความพอใจเท่ากัน จะเป็นเส้นที่มีความต่อเนื่องไม่ขาดตอน
- ง. ในกรณีที่สินค้าทั้ง 2 ชนิดทดแทนกันได้ไม่สมบูรณ์ เส้นจะเว้าเข้าหาจุดเริ่มต้น
- ถ้าทดแทนกันอย่างสมบูรณ์ เส้นความพอใจเท่ากันจะเป็นเส้นตรง
 - ถ้าทดแทนกันไม่ได้ เส้นจะหักเป็นมุม

7.3 อัตราการทดแทนหน่วยสุดท้ายของสินค้า 2 ชนิด (Marginal Rate of Substitution)

หมายถึง อัตราการลดลงของการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่ง เมื่อบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น 1 หน่วย

ตัวอย่างที่ 4.3 แสดงอัตราการทดแทนหน่วยสุดท้ายของสินค้า x และ y

ส่วนประกอบ	จำนวนสินค้า y	จำนวนสินค้า x	MRS_{xy}	MRS_{yx}
a	16	1		
b	11	2	-5	-1/5
c	7	3	-4	-1/4
d	4	4	-3	-1/3
e	2	5	-2	-1/2
f	1	6	-1	-1

$$MRS_{XY} = - \frac{\Delta Y}{\Delta X}$$

$$MRS_{YX} = - \frac{\Delta X}{\Delta Y}$$

8. เส้นงบประมาณ (Budget Line or Price Line)

8.1 เส้นงบประมาณ

คือเส้นที่แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของสินค้า 2 ชนิดที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ด้วยจำนวนเงินเท่ากัน

ตัวอย่าง สมมติผู้บริโภคมีเงิน 100 บาท ซื้อสินค้า 2 ชนิด คือ X และ Y สินค้า X ราคา (P_X) = 10 บาท สินค้า Y ราคา (P_Y) = 5 บาท ผู้บริโภคสามารถซื้อ X และ Y ได้ดังนี้

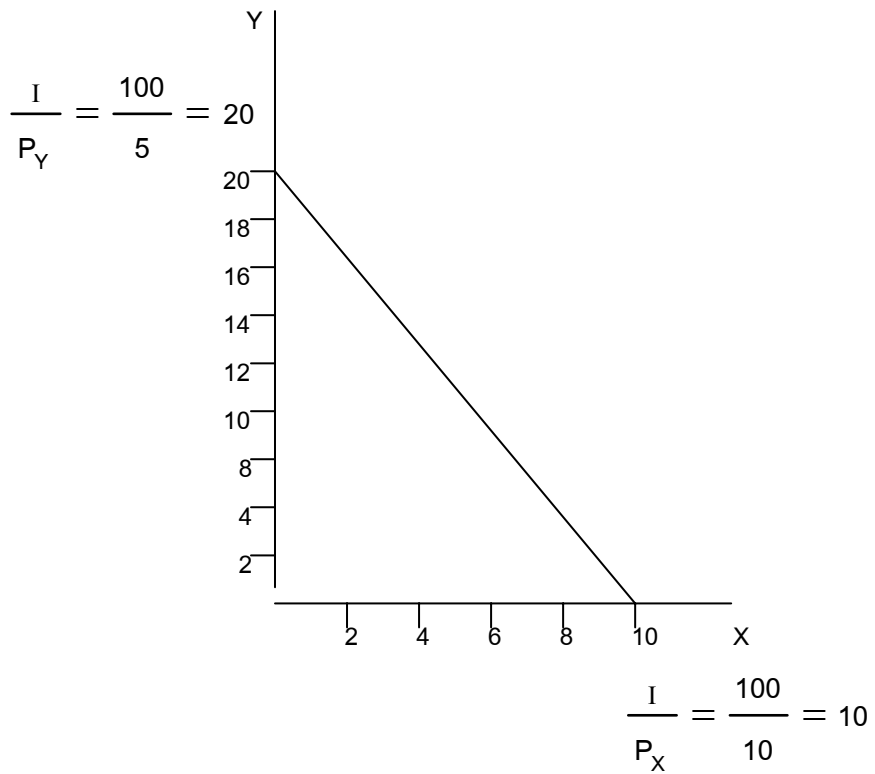
ตารางที่ 4.4 แสดงสัดส่วนของการเลือกซื้อสินค้า 2 อย่าง ภายใต้งบประมาณจำกัด

สินค้า X	สินค้า Y
0	20
1	18
2	16
3	14
4	12
5	10
6	8
7	6
8	4
9	2
10	0

หรือเขียนเป็นสมการจะได้

$$I = P_X Q_X + P_Y Q_Y$$

$$100 = 10 Q_X + 5 Q_Y$$

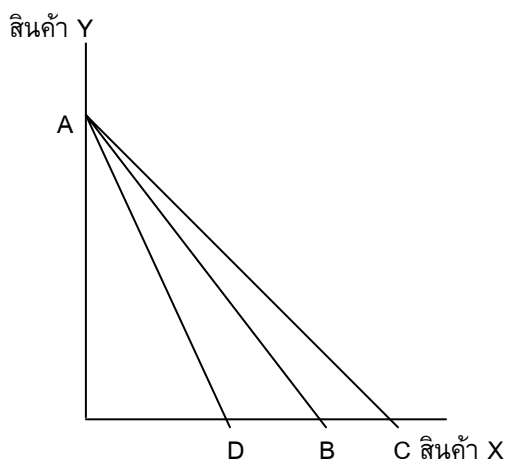
รูปที่ 4.3 แสดงเส้นงบประมาณ

$$\text{Slope ของเส้นงบประมาณ} = -\frac{P_X}{P_Y}$$

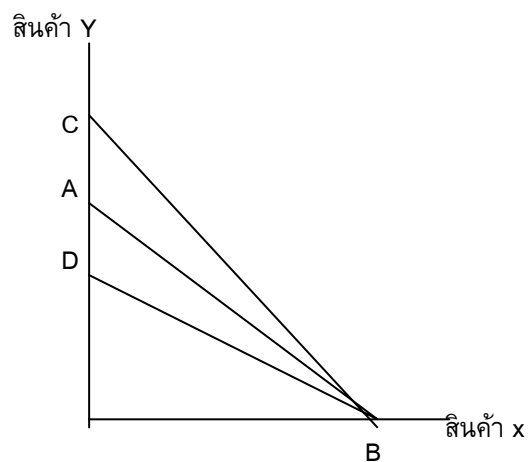
8.2 การเปลี่ยนแปลงเส้นงบประมาณ

เส้นงบประมาณเส้นหนึ่งๆ จะมีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับจำนวนงบประมาณและราคาสินค้า 2 ชนิด ดังนั้นถ้าตัวแปรใดตัวหนึ่งหรือหลายตัวเปลี่ยนแปลง เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนแปลงไปจากเส้นเดิมได้ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงพิจารณาได้ดังนี้

(1) ราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง โดยที่ปัจจัยอื่นๆ คงที่

(a) ราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลง

(b) ราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง

รูปที่ 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นงบประมาณเมื่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง

จากรูป 4.4 (a) เดิมเส้นงบประมาณ คือ AB

P_X ลดลง เส้นงบประมาณจะเพิ่มเป็น AC

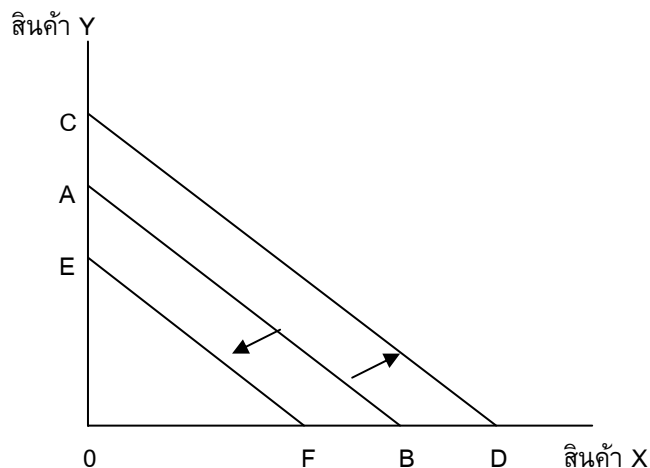
P_X เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะลดลงเป็น AD

จากรูป 4.4 (b) เดิมเส้นงบประมาณ คือ AB

P_Y ลดลง เส้นงบประมาณจะเพิ่มเป็น BC

P_Y เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะลดลงเป็น BD

(2) งบประมาณเปลี่ยนแปลง โดยที่ราคาสินค้าคงที่

รูปที่ 4.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นงบประมาณ

เดิมเส้นงบประมาณคือ AB

เมื่องบประมาณเพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเลื่อนไปทางขวามือเป็น CD และถ้า
งบประมาณลดลง เส้นงบประมาณจะเลื่อนไปทางซ้ายมือ เป็น EF

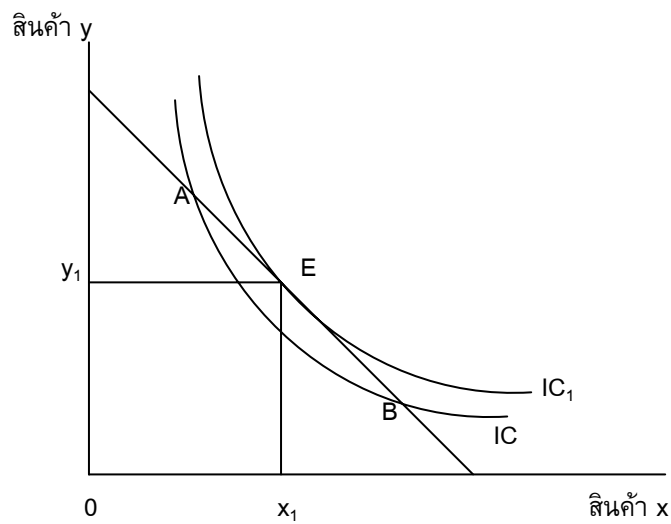
9. ดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer Equilibrium)

คือ สภาวะที่ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด จากการใช้จ่ายเงินงบประมาณของตนไป
ในการซื้อสินค้าและบริการ

แนวการวิเคราะห์จากทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน

ดุลยภาพผู้บริโภคจะเกิดขึ้น ณ จุดที่

- (1) เส้นความพอใจเท่ากัน สัมผัสกับเส้นงบประมาณ
- (2) Slope ของเส้นความพอใจเท่ากัน เท่ากับ slope ของเส้นงบประมาณ
- (3)
$$MRS_{XY} = - \frac{P_X}{P_Y}$$

รูปที่ 4.6 ดุลยภาพของผู้บริโภค

จุด E คือดุลยภาพของผู้บริโภค

ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า $x = Ox_1$

สินค้า $y = Oy_1$

10. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค

ดุลยภาพของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้า

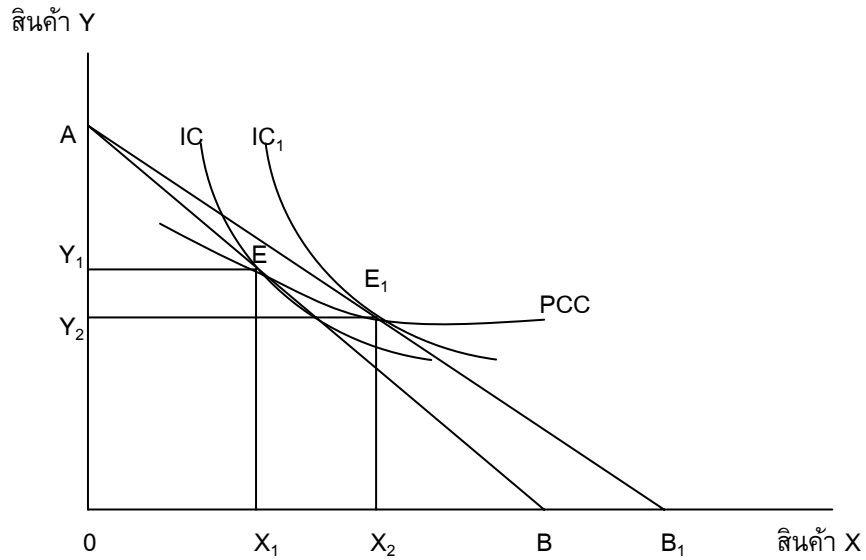
- ราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง
- รายได้ที่แท้จริงเปลี่ยนแปลง
- เมื่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง แต่ราคาสินค้าอีกชนิดหนึ่งและรายได้คงที่

ผลของการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลง แต่ไม่ขนานกับเส้นเดิม

สมมติว่า ราคาสินค้า Y คงที่ รายได้คงที่ ราคาสินค้า X คือ P_1 ดุลยภาพของผู้บริโภคจะอยู่ที่จุด E ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า X = OX_1 สินค้า Y = OY_1

ต่อมาราคาสินค้า X ลดลงเป็น P_2 เส้นงบประมาณจะเป็น AB_1 ดุลยภาพของผู้บริโภคจะเลื่อนมาเป็นจุด E_1 ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้า X เพิ่มขึ้นเป็น OX_2 ซึ่สินค้า Y ลดลงเป็น OY_2

ถ้าเรลากเส้นเชื่อมต่อจุดดุลยภาพ จะได้เส้นแนวทางการบริโภคเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง (Price Consumption Curve : PCC)

รูปที่ 4.7 แสดงเส้นแนวทางการบริโภค เมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

เส้นอุปสงค์ส่วนบุคคล

จากการศึกษาเส้นแนวทางการบริโภค เมื่อราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลง เรานำความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้า X กับปริมาณการเสนอซื้อสินค้า X เพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุด จะได้เส้นอุปสงค์

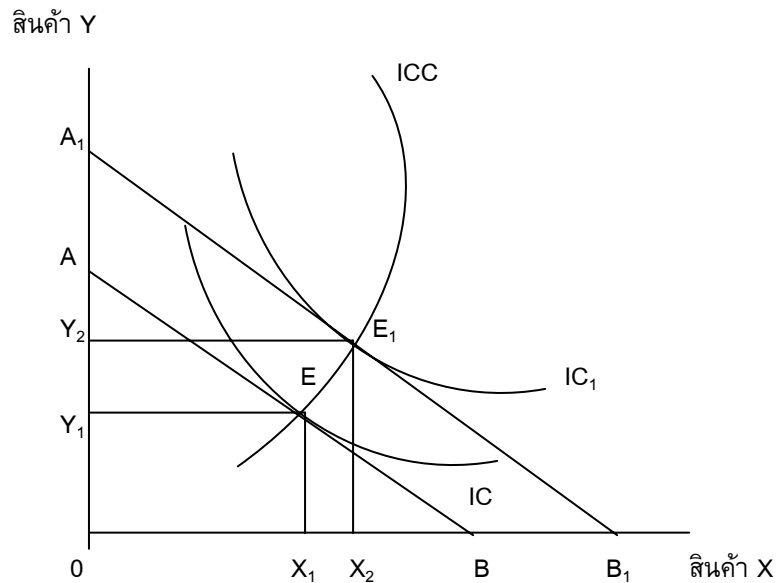
จากรูปที่ 4.7 เมื่อราคาสินค้า x เปลี่ยนแปลง โดยที่ปัจจัยอื่นๆ คงที่ โดยราคาสินค้าลดลงจาก P_1 เป็น P_2 ปริมาณการบริโภคจะเพิ่มขึ้นจาก OX_1 เป็น OX_2 เมื่อนำความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณมา plot กราฟ จะได้เส้นอุปสงค์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณในทิศทางตรงข้าม ดังที่เคยศึกษามาแล้ว

- เมื่อรายได้ที่แท้จริงเปลี่ยนแปลง

รายได้ที่แท้จริงเปลี่ยน อาจเกิดจากราคาสินค้าคงที่ รายได้ที่เป็นตัวเงินเปลี่ยนแปลง หรืออาจเกิดจากราคาสินค้าเปลี่ยน แต่รายได้ที่เป็นตัวเงินคงที่

การที่เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลง เนื่องจากรายได้ที่แท้จริงเปลี่ยนแปลง ทำให้เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงไปจากเส้นเดิม และขนานกับเส้นเดิม

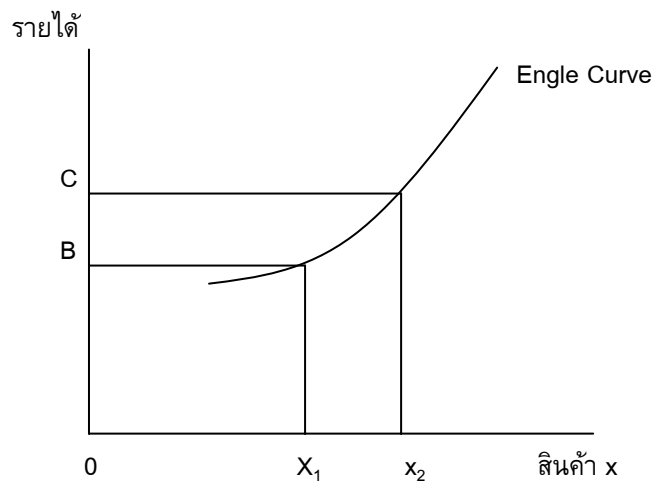
สมมุติว่า รายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น จะทำให้เส้นงบประมาณเลื่อนไปทางขวามือของเส้นเดิมจากเส้น AB เป็น A_1B_1 ผลจะทำให้ดุลยภาพของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงจาก E เป็น E_1 ถ้าเราเชื่อมต่อจุดดุลยภาพของผู้บริโภค จะได้เส้นแนวทางการบริโภคอันเนื่องมาจากรายได้เปลี่ยนแปลง (Income Consumption Curve : ICC)

รูปที่ 4.8 เส้นแนวทางการบริโภค เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง

เส้นเองเกล (Engel Curve)

แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับปริมาณการเสนอซื้อ โดยสมมุติให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ จากการศึกษาพบว่า เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น จะบริโภคสินค้า X เพิ่มขึ้น

รูปที่ 4.9 เส้นเองเกล

แบบฝึกหัดบทที่ 4

ส่วนที่ 1 จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. อรรถประโยชน์ หมายถึง
 - (1) ประโยชน์ของสินค้า
 - (2) ความพอใจในสินค้า
 - (3) ประโยชน์ทางอ้อมของสินค้า
 - (4) ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้า
 - (5) ถูกทุกข้อ
2. สินค้าต่อไปนี้ สินค้าใดที่ไม่มีอรรถประโยชน์
 - (1) ข้าว
 - (2) ยาบ้า
 - (3) บุหรี่
 - (4) ยารักษาโรค
 - (5) ผิดทุกข้อ
3. อรรถประโยชน์จะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ
 - (1) ความจำเป็นของสินค้า
 - (2) เวลา
 - (3) สถานที่
 - (4) จำนวนของสินค้าที่บริโภค
 - (5) ถูกทุกข้อ
4. Law of Diminishing Marginal Utility เป็นกฎที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องระหว่าง
 - (1) ปริมาณสินค้ากับราคา
 - (2) ราคากับปริมาณเสนอขาย
 - (3) ปริมาณสินค้ากับความพอใจ
 - (4) ราคากับความพอใจ
 - (5) ความพอใจกับรายรับรวม

5. เมื่อผู้บริโภคบริโภคสินค้าไปเรื่อยๆ จน $MU_x = 0$ แสดงว่า
- (1) ผู้บริโภคไม่ได้รับความพอใจจากการบริโภคสินค้าทั้งหมด
 - (2) ผู้บริโภคได้รับความพอใจรวมจากการบริโภคสินค้าสูงสุด
 - (3) ผู้บริโภคได้รับความพอใจรวมจากการบริโภคสินค้าลดลง
 - (4) ผู้บริโภคได้รับความพอใจเพิ่มจากการบริโภคสินค้าลดลง
 - (5) ผู้บริโภคได้รับความพอใจเฉลี่ยจากการบริโภคสินค้าสูงสุด
6. ส่วนเกินผู้บริโภคหมายถึง
- (1) รายได้ส่วนที่ผู้บริโภคเหลือจากการใช้จ่ายในการบริโภคสินค้า
 - (2) ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าทั้งหมด
 - (3) ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับเกินจากราคาสินค้าที่จ่ายไปจริง
 - (4) กำไรที่ได้รับเกินจากต้นทุนการผลิต
 - (5) ผลต่างระหว่างอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม
7. เมื่ออรรถประโยชน์รวม (TU) มีค่าสูงสุด อรรถประโยชน์เพิ่ม (MU) จะมีค่า
- (1) มากกว่าหนึ่ง
 - (2) น้อยกว่าหนึ่ง
 - (3) เท่ากับหนึ่ง
 - (4) เท่ากับศูนย์
 - (6) เป็นลบ
8. ส่วนเกินของผู้บริโภคจะลดลง ถ้า
- (1) ราคาสินค้าสูงขึ้น
 - (2) ราคาสินค้าลดลง
 - (3) รายได้ของผู้บริโภคสูงขึ้น
 - (4) รายได้ของผู้บริโภคลดลง
 - (5) รสนิยมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง

9. สินค้าชนิดหนึ่งราคาหน่วยละ 40 บาท ผู้บริโภคที่ต้องการความพอใจสูงสุดจะซื้อสินค้าถึงหน่วยที่

(1) $TU = 40$

(2) $MU > 40$

(3) $MU = 40$

(4) $P < 40$

(5) $TU > 40$

10. ผู้บริโภคซื้อสินค้า 2 ชนิด ราคาแตกต่างกัน จุดดุลยภาพของผู้บริโภคจะเกิดขึ้น เมื่อซื้อ

(1) $\frac{MU_X}{P_Y} = \frac{MU_Y}{P_X}$

(2) $MU_X = MU_Y$

(3) $\frac{MU_X}{P_X} = \frac{MU_Y}{P_Y}$

(4) $MU_X = 0, MU_Y = 0$

(5) $MU_X = P_Y, MU_Y = P_X$

11. กำหนดให้ MU_X และ MU_Y มีค่าดังต่อไปนี้

Q	MU_X	MU_Y
1	35	40
2	32	36
3	30	32
4	24	24
5	18	20

ถ้ามีเงิน 8 บาท สินค้า X และ Y หน่วยละ 1 บาท ผู้บริโภคจะได้รับ ความพอใจสูงสุดเมื่อบริโภค X และ Y อย่างละกี่หน่วย

(1) $X = 2, Y = 3$

(2) $X = 5, Y = 3$

(3) $X = 3, Y = 5$

(4) $X = 4, Y = 4$

(5) $X = 5, Y = 2$

12. จากโจทย์ข้อ 11 ความพอใจทั้งหมดที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้า

- (1) 48 หน่วย
- (2) 64 หน่วย
- (3) 121 หน่วย
- (4) 132 หน่วย
- (5) 253 หน่วย

13. เส้นความพอใจเท่ากัน คือ เส้นที่แสดงให้ทราบถึงองค์ประกอบต่างๆ ของ

- (1) สินค้า 2 ชนิดที่ให้ความพอใจเท่ากัน
- (2) สินค้า 2 ชนิดที่ให้ความพอใจเท่ากันและเสียค่าใช้จ่ายเท่ากัน
- (3) สินค้า 2 ชนิดที่ให้ความพอใจและได้ความพอใจสูงสุด
- (4) ปัจจัยการผลิต 2 ชนิดที่ให้ความพอใจเท่ากัน
- (5) ถูกทุกข้อ

14. เส้นงบประมาณ (Budget Line) หมายถึงเส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง

- (1) การเลือกผลิตสินค้า 2 ชนิด ในสัดส่วนต่างกันโดยใช้งบประมาณเท่ากัน
- (2) การเลือกผลิตสินค้า 2 ชนิด ในสัดส่วนต่างกันโดยใช้ต้นทุนคงที่จำนวนหนึ่ง
- (3) การเลือกบริโภคสินค้า 2 ชนิดในสัดส่วนต่างกันโดยใช้งบประมาณคงที่จำนวนหนึ่ง
- (4) การเลือกบริโภคสินค้า 2 ชนิดในสัดส่วนต่างกันโดยได้รับความพอใจเท่ากัน
- (5) การเลือกบริโภคสินค้า 2 ชนิดในสัดส่วนต่างกันโดยต้นทุนคงที่จำนวนหนึ่ง

15. $MRS_{XY} = -5$ หมายถึง

- (1) ถ้าเพิ่ม X = 1 หน่วย จะต้องเพิ่ม Y = 5 หน่วย
- (2) ถ้าเพิ่ม X = 1 หน่วย จะต้องลด Y = 5 หน่วย
- (3) ถ้าเพิ่ม Y = 1 หน่วย จะต้องเพิ่ม X = 5 หน่วย
- (4) ถ้าเพิ่ม Y = 1 หน่วย จะต้องลด X = 5 หน่วย
- (5) ถ้าเพิ่ม Y = 1 หน่วย จะต้องลด X = 1/5 หน่วย

16. เส้นงบประมาณเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะขนานกับเส้นเดิมเกิดขึ้นจากสาเหตุใด
- (1) ราคาสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น
 - (2) รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น
 - (3) งบประมาณของผู้ผลิตลดลง
 - (4) รสนิยมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป
 - (5) ต้นทุนปัจจัยการผลิตลดลง
17. ปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้เส้นงบประมาณของผู้บริโภคเปลี่ยนไปทางขวาของเส้นเดิม คือ
- (1) รายได้เพิ่มขึ้น
 - (2) ราคาสินค้าสูงขึ้น
 - (3) ทั้งรายได้และราคาสินค้าสูงขึ้น
 - (4) รสนิยมดีขึ้น
 - (5) ถูกทุกข้อ
18. ตามทฤษฎีความพอใจเท่ากัน ดุลยภาพของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นที่จุด ซึ่งเส้นความพอใจเท่ากัน.....
- (1) ตัดกันเส้นงบประมาณ
 - (2) สัมผัสกับเส้นงบประมาณ
 - (3) อยู่สูงกว่าเส้นงบประมาณ
 - (4) เป็นเส้นขนานกับเส้นงบประมาณ
 - (5) เส้นที่อยู่สูงสุด
19. เส้นที่เชื่อมจุดดุลยภาพของผู้บริโภคซึ่งเป็นผลจากรายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปเรียกว่า
- (1) เส้นอุปสงค์ (Demand Curve)
 - (2) เส้นแนวทางการบริโภคอันเนื่องมาจากราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง (Price-Consumption Curve)
 - (3) เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve)
 - (4) เส้นแนวทางการบริโภคอันเนื่องจากรายได้เปลี่ยนแปลง (Income-Consumption Curve)
 - (5) เส้นงบประมาณ (Budget Line)

20. เส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับปริมาณสินค้าชนิดหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคพอใจสูงสุดคือ

- (1) เส้นอุปสงค์ (Demand Curve)
- (2) เส้นความพอใจเท่ากัน (Difference Curve)
- (3) เส้นเอนเกล (Engle Curve)
- (4) เส้นแนวทางการบริโภคเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง (Income Consumption Curve)
- (5) ผิดทุกข้อ

ส่วนที่ 2 จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. อรรถประโยชน์คืออะไร อรรถประโยชน์เพิ่ม อรรถประโยชน์รวมคืออะไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
2. กฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ คืออะไร สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคได้อย่างไร
3. คุณภาพของผู้บริโภคคืออะไร
4. กำหนดให้อรรถประโยชน์ของการบริโภคสินค้ามีดังนี้

ปริมาณสินค้า	อรรถประโยชน์รวม (TU)	อรรถประโยชน์เพิ่ม (MU)
0	0	
1	10	
2	18	
3	22	
4	22	
5	20	

- ก. จงหาค่าอรรถประโยชน์เพิ่ม (MU)
- ข. ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้ากี่หน่วยจึงจะพอใจสูงสุด ความพอใจทั้งหมดที่ได้รับ
- ค. ถ้าราคาสินค้าหน่วยละ 8 บาท ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้ากี่หน่วย จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด ความพอใจทั้งหมดที่ได้รับ
5. กำหนดให้ สินค้าที่ต้องการบริโภคมี 2 ชนิด คือ X และ Y โดยกำหนดให้ MU ของสินค้า ดังตารางต่อไปนี้

Q	MU _X	MU _Y
1	20	14
2	18	12
3	16	10
4	14	8
5	12	6
6	10	4
7	8	2

- ก. ถ้ามีเงิน 10 บาท $P_X = 2$ $P_Y = 2$ ต้องการบริโภค X และ Y อย่างละกี่ชิ้นจึงจะพอใจสูงสุด ความพอใจทั้งหมดที่ได้รับเท่ากับเท่าไร
- ข. ถ้ามีเงิน 10 บาท ถ้า $P_X = 4$ $P_Y = 2$ ต้องการบริโภค X และ Y อย่างละกี่ชิ้น จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด ความพอใจทั้งหมดที่ได้รับเท่ากับเท่าไร
6. จงอธิบายความหมายและลักษณะของเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve) และเส้นงบประมาณ (Budget Line) พร้อมทั้งวาดรูปประกอบ
7. ตามทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน คุณลักษณะของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นได้อย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้คุณลักษณะของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง จงอธิบายพร้อมทั้งวาดรูปประกอบ

8. จงอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้

ก. MRS_{XY} (Marginal Rate of Substitution X for Y)

ข. ICC (Income Consumption Curve)

ค. PCC (Price Consumption Curve)

ง. เส้นเองเกล (Engel Curve)